

Felsefe ile Teolojinin Kavşağında Schmitt ve Strauss'ta "Politik Olan"
Funda Günsoy Kaya, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010, 461 s.

Ayşe KAHVECİ*

Modern öncesi toplumlarda politika, genel gidişatın mevcut durumlarıyla, sınırları belirli bir şekilde baş etme sanatıydı. Bununla birlikte, toplumsal hayatı devam ettirmek ve somut bir dış düşmana karşı güvenliği sağlamakla görevliydi. Modern döneme geldiğimizde ise politika, insana dair her şeydir. Siyasal olan, hayatın her aşamasıyla ilgili olarak belirli kurallar tayin eden ve sürekli kararlar alan konumundadır. Liberallik kisvesiyle her şeye başkaldıran, özgürlüğünü kısıtlayan her türlü engele (din, ahlak, değer) karşı gelen modern insan ancak siyaset yoluyla kontrol altına alınabilir. Şüphesiz bu derece kapsam değişikliğine uğrayan siyasetle ilgili yeni tanımlamalar ve düşünceler geliştirilmelidir.

Değerlendirmeye konu olan eser, Funda Günsoy Kaya'nın doktora çalışmasıdır. Kitapta günümüz modern toplumların en temel problemi olan "nasıl yönetileceği" sorusunun, teolojik ve felsefi bağlamda geleneksel olanla irtibatlandırılarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır.

Kitapta "politik olan" kavramı Schmitt ve Strauss'un kılavuzluğunda yeniden keşfedilmeye çalışılmıştır. Günsoy Kaya, "Politik olan nedir?" sorusuna "politik olanın" başka her şeyden daha merkezi, daha hayati, daha stratejik, daha temel bir şey olduğuna inanan iki düşünürle açıklamaya çalışmıştır. Yazarın, Hitler'in 1933'te iktidara gelişine açık destek vererek, Nazi Almanya'sının baş hukukçuluğunu yapan, Yahudi soykırımına destek vermiş, Katolik düşünür Carl Schmitt ile Nazi soykırımından Amerika'ya göç ederek zor kurtulmuş, Yahudi filozof Leo Strauss'un fikirlerini kesiktirerek, bir politika felsefesi düşüncesi meydana getirdiği bu eser son derece önemlidir.

Modern dünya, tüm gelişmelere rağmen "ulusal güvenlik", "demokrasi" ve "insan hakları" söylemleri altında şehirlerin bombalanışı, insanların katledilişi ve nükleer bir savaşta toptan yok olma tehdidi altında yaşamaktadır (s. 3). Kitapta insanlık adına biraz düşünüp, anlam bulma çabasında olanlar için bir pencere açılmaktadır.

---

* Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi (ayse-kahveci@outlook.com)

Kitap üç kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak, Schmitt ve Strauss'un "politik olanın" ne olduğu sorusuna verdikleri cevabın bizzat kendi hayat tarzlarında var olduğu düşünülerek, biyografileriyle başlanmıştır. Birinci ve ikinci kısımda Schmitt ve Strauss'un düşüncelerinin bir takdimi yapılmış. Bu takdimlerde "politik olan" kavramının anlam değişiminin ortaya çıkarılması için başka hangi kavramlarla ilişkilendirildikleri, hangi filozofları ya da düşünce akımlarını ciddiye alıp hangilerini eleştirdikleri gösterilmiştir. Üçüncü kısımda Schmitt ve Strauss'un fikirleri karşılaştırılıp neticeleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Schmitt'e göre "politik olan" dost düşman ayrımıdır. Devletin oluşumunda en önemli unsur ulus olmaktır, yani soy birlikteliğidir, aynı soydan gelenlerin bir araya gelmesiyle politik bir varlık olan devlet oluşur. Bunun dışındakiler öteki, yabancı ve dolayısıyla düşmandır. Bu soy birlikteliğini korumak için devlet savaşa ve şiddete başvurabilir. Burada Schmitt liberalizmi eleştirerek devletin varlığına bir engel olarak görür. Bireyin birey olarak salt bir düşmanı yoktur ve bireyi buna zorlamak da esaret ve şiddet olacaktır. Schmitt'e göre bu noktada liberalizmin bütün ıstırapı, şiddete ve esarete karşı çıkmaktır. Yine Schmitt 'e göre devlet temel olandır. Burada Schmitt 'in devlet düşüncesinin Hobbes'le örtüştüğü görülüyor. Devlete kesin itaat şarttır; "Koruyorum o halde emrederim" (s. 67). Burada şu soruyu sorabiliriz; Eğer devletin koruyamadığı bir durum varsa halkın devlete itaat etmeme hakkı var mıdır? Kitapta bu konu ele alınmamıştır.

Schmitt'e göre dost düşman ilişkisi tanrı ve şeytan arasındaki ilişkidir. Savaş, adalet, ekonomik açıdan karlı ya da ahlaki açıdan iyi olduğu için değil tanrının emri sonucudur. Politik olanın temeli teolojik olandır. "Teolojik olanın kaybolmasıyla birlikte moral olan ortadan kaybolur, moral olanın kaybolmasıyla birlikte politik ide de oradan kaybolur" (s. 85).

Schmitt'e göre savaş, barış kadar, şeytan, Tanrı kadar ve günah, erdem kadar insanların vazgeçemeyeceği bir olgu olarak görülüyor (s. 75). Savaşı politik olan savaş ve agonial olan yani öldürmeye dayalı savaş olarak ikiye ayırmıştır. Politik savaşı vazgeçilmez olarak görmektedir. İkisi arasındaki farkı açıklamamaktadır. Politik savaşı makul bir savaş olarak görmektedir ancak politik savaşların da aksiyonel bir savaşa dönüşmesi için de şiddet barındırması da kaçınılmaz bir gerçektir (s. 73). Sonuçta her iki savaş türü de şiddete ve yok etmeye dayalıdır. Hem Schmitt hem de Strauss'a göre "politik olan" insanın insanca yaşayabilmesi için gereken zorunlu eşiktir. Yani politika kadedir.

Yazar, Strauss'u Schmitt'e göre daha insancıl bulmaktadır. Strauss, insanların kardeşliği üzerine kurulu evrensel bir toplum öngörür. Ancak bu bütün insanlar bilge olduğunda gerçekleşebilir, bu da mümkün değildir. Çünkü kö-

tülük insanların doğasında vardır ve engellenemez. Strauss bu noktada devleti eleştirir. Ona göre evrensel ve homojen devlet, tiranlığın evrensel ve nihai formudur (s. 247).

Schmitt'in Politika Teolojisi, Strauss' da politika felsefesi olarak ifade bulur. Her ikisi de politik sorunların temeline teolojiiyi koyar. Modern devlet anlayışının oluşumuna baktığımızda, Grek Felsefesinden günümüze kadar yönetimleri, ilahi olana bakış açısından ayrı düşünemeyiz.

Schmitt ve Strauss'a göre tarihteki bütün kırılma anları tarihsel ve politik olaylar teolojik alanda meydana gelen değişimlerin bir yansımasıdır. 400 yıllık modern Avrupa tarihine baktığımızda politik düzen tanrı düşüncesine göre şekillenmiştir. Teizmin ön planda olduğu dönemde toplumlar kral tarafından monarşi ile deizm önem kazandığında meşruti monarşi ile panteizm düşüncesi yaygın olduğunda halkın egemenliğinde demokrasi ile yönetilmiştir. Tanrı'nın varlığını reddeden ateizm ise her türlü otoritenin reddini savunur. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, ateizmin son dönemde liberal kimlikle birlikte daha fazla gün yüzüne çıkması, yine 17. yüzyıl din savaşlarının Avrupalıları teolojide nötr bir alan aramaya itmesi ile bağlantılıdır (s. 32).

Strauss da bir Yahudi filozofu olarak devlet fikrinin temeline teolojiiyi koyar. Ona göre Grek Felsefesiyle, Yahudi-İslam dünyasının, üstünde uzlaştıkları, her şeyi kuşatan "İlahi Yasa" idesidir. Grek filozofları gibi, ortaçağ Yahudi ve İslam filozofları da, vahyi, felsefeyi önceleyen temel olgu olarak kabul ederler. Vahiy, insanın görüş alanına yasa, yani politik bir olgu olarak girer (s. 250). Ayrıca ilahi yasa açık değildir. Yorumlanmaya ihtiyaç duyar. Bu durumda temel teolojik-politik sorun, yasa koyucu Tanrı tarafından hangi tür eylemlerin emredilip, hangilerinin yasaklandığını kimin ya da neyin belirleyeceğidir. Bu açıdan Strauss, Schmitt'ten farklı olarak politikaya filozofu dâhil eder. Ona göre filozof politikanın içinde değildir. Politikanın dışında ama ona yön veren, dönüştüren bir güce de sahiptir. Adil bir toplumun yaratılmasında felsefi teorilere bel bağlayamayız ama politik tekilliğimizin içinde yitip gitmek için aşkın sorular sormamız gerekir. Çünkü özgürlük için metafizik şarttır.

Strauss' a göre insan aynı anda hem Yahudi hem filozof olamaz. Fakat Strauss kitapta ortaya konduğu gibi hem iyi bir Yahudi hem de iyi bir politika filozofu olmayı başarmıştır. Bu iki özelliğini göz önünde bulundurarak "Nasıl yaşayacağız?" sorusuna cevap verir. Ona göre politik hayatın amacı erdem ve moral değerlerin mükemmelleşmesidir ki bu da ilk olarak felsefi aklı değil yasa olarak anlaşılan dini ve geleneği gerektirir. Yahudilik sadece sosyal anlamda düzeni sağlayan bir din değildir. Yahudilik başlangıcından itibaren politik kimliğin kurucusu olmuştur. Bunun kanıtı da bizzat tarihin kendisidir. Tanrı İbrahim'e "mübarek" bir ulus kuracağını vaat eder (s. 274).

Strauss'a göre politikanın amacı insanın gerçek mutluluğu için gerekli koşulları oluşturması ve böylece maddi ihtiyaçların karşılanarak ruhun mükemmelleşmesine hizmet etmesidir. Felsefe de insanın gerçek mutluluğunun peşinde olduğuna göre politika ve felsefenin yollarının kesişmesi kaçınılmazdır. Buradan hareketle politika filozofunun temel sorusu "İnsanı gerçek mutluluğa götürecektir rejim ne olmalıdır"? Yani "Kim yönetecek?" sorusu (s. 276).

Strauss, Hristiyanlıktan farklı olarak İslam ve Yahudilikte politik alanın İlahi Yasa ile düzenlendiğine dikkat çekerek politika ve dinin filozofun anlam dünyasına girdiğini söyler. Dolayısıyla felsefe politikaya dâhil olduğunda insanın nasıl yaşaması gerektiği sorusuna cevap veren başka bir otoriteyle karşılaşır. Bu noktada politika filozofu Strauss ile politika teoloğu Schmitt karşı karşıya gelir. Felsefenin tersine din, insanın hakiki mutluluğunun sorgulamaktan öte ilahi emre itaatten oluştuğunu vazedir. Politika teolojisi vahyî öğretiyi dünyaya egemen kılmayı amaçladığından politika teoloğu insanın evrenle ilişkisi, hayatın amacı, hangi tür yönetim veya rejimin bu amacın gerçekleştirilmesine uygun olduğu gibi hususlarda bilgi sahibi olması gerekir (s. 289).

Strauss'a göre en iyi rejim tinsel aristokrasi ve demokrasiden mürekkep liberal bir rejimdir. Liberal insan kendi kendisinin efendisi olan insandır. Bunun yolu ise ya politika ya da felsefedir.

Sonuç olarak siyaset felsefesi alanında yapılan bu tez politika filozofu Strauss ile politika teoloğu Schmitt' in siyasetle ilgili görüşlerini anlaşılır bir üslupla okuyucuya sunmaktadır.

Günümüzde seküler düşünce akımlarının ve artan tüketim piyasasının dayatma etkisi ile modern insanın mutluluk ve anlam arayışı farklılaşmıştır. Modern insan daha özgür, daha sınırsız bir haz peşinde, maddi varlığını yücelten bir bakış açısına sahiptir. İletişimin ve teknolojinin son derece hızlı olduğu global dünyada, temel sorunlardan biri modern insanı kimin yöneteceği. Bu sorunun cevabı adalet, barış, insanca yaşamak kavramlarının süküta uğradığı bir dönemde kaotik bir çözümsüzlük olarak karşımızda durmaktadır. "Nasıl yönetileceğiz?" sorusunun irdelendiği bu kitap okuyucuya tarihi perspektif ışığında bir pencere açmaktadır.

Kitapta temel düşünce olarak insanın mutluluğunun ve iyi bir yaşamın aklın otoritesi ile mümkün olabileceğini savunan felsefe ile bunu ilahi yasaya itaat ile mümkün olabileceğini savunan dinin politika üzerindeki varlık alanı tafsilatlı bir şekilde ortaya konmaktadır.

Yalnız eserde bazı konular çok ayrıntılı açıklanarak kitap hacmi gereksiz yere arttırılmıştır. Schmitt' in görüşlerinin ortaya konduğu IV. Bölümdeki "Yeryüzünün Nomosu" başlığı üzerinde oldukça uzun bir şekilde durulmuş.

Aynı zamanda Strauss'un düşüncelerinin belirtildiği III. bölümde "Klasik Politika Felsefesine Dönüş" kısmında, klasik filozofların düşüncelerine gereğinden fazla yer verilmesi kitabın fazlasıyla uzun ve zaman zaman sıkıcı olmasına sebebiyet vermiştir. Söz konusu bölümler okuyucunun düşüncelerini dağıtmadan anlayabileceği şekilde, daha açık olarak ifade edilebilirdi. Klasik filozoflar hakkında çok fazla detaya gidilmeden, kitabın ana teması olan politika felsefesi eksenindeki düşünceleri yalın bir anlatımla aktarılabilirdi.

Yazar, Schmitt'in devletlerin, demokrasi, insan hakları ya da özgürlük adına savaşı haklı çıkarma gibi sözde nedenlerinin aslında kendi emperyalist çıkarlarına hizmet ettiği düşüncesindeki realizmini cazibe merkezi olarak gördüğünü itiraf ediyor. Bununla birlikte bu realizmin cezbediciliği karşısında Schmitt'in olguyu tasdik eden duruşunu da kabul edilemez bulduğunu ifade ederek yerinde bir eleştiri getiriyor (s. 425). Aynı şekilde Schmitt'in, savaşın devletlerin varlığını korumak için 'iki eşit güç' arasında yapılacağına dair ortaya koyduğu görüşünün de eleştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Sadece Amerika'nın tarihine baktığımızda bile bu düşüncenin gerçeklerle uyuşmadığını açıkça görmekteyiz. Japonya'ya atom bombası denemesi, Vietnam, Afganistan, Irak ve son olarak Suriye'ye müdahaleleri buna birkaç örnektir.